
прямами і профілями, зокрема з передбаченими ними поглибленими курсами і спеціальними курсами, зі змістом гурткової роботи.

Недоліки використання факультативної форми навчання у загальноосвітніх навчальних закладах зумовлені і недостатнім теоретичним розробленням проблеми факультативів у педагогічній науці щодо сучасних умов і завдань середньої загальноосвітньої школи.

Останнім часом інтенсивно обговорюють проблему впровадження у старшу (профільну) школу курсів за вибором. Кожний загальноосвітній навчальний заклад повинен мати банк курсів за вибором. Учням надають змогу обирати такі курси, які найбільше відповідають їхнім інтересам.

Спеціальний курс у складі курсів за вибором доповнює, поглиблює зміст певного навчального курсу чи предмета державного освітнього компонента і визначає спеціалізацію профілю. Спеціальні курси є обов'язковими для вивчення учнями.

Факультативний курс – навчальний матеріал певного обсягу і структурно завершеного змісту, який факультативно вивчають протягом певного періоду.

На особливу увагу заслуговують питання формування груп для вивчення курсів за вибором (спецкурсів, факультативних курсів) та організації вивчення їх. З цією метою було проведено дослідницько-експериментальну роботу з реалізації факультативного курсу «Фізіологія людини». Дослідження показало, що в деяких учнів спонукальні мотиви безпосередньо викликані їхніми професійними намірами. Отже, конче потрібно глибоко вивчати пізнавальні інтереси, професійні наміри школярів, а також з'ясувати чинники відвідування ними занять.

Результати проведення курсів за вибором визначають за такими показниками, як успішне виконання завдань з вивчення матеріалу та успішне виконання самостійних робіт тощо. Дальший результат виявляється у здібності випускників орієнтуватися у сучасних наукових поняттях та інформації, в умінні використовувати здобуті знання на практиці.

Система форм організації навчально-виховного процесу в профільній школі

О. В. Барановська, канд. пед. наук

Аналіз педагогічної літератури дозволив виділити різні підходи щодо тлумачення і розкриття сутності поняття «форма навчання».

З'ясовано існуючі класифікації форм навчання, визначено такі видові поняття, як: «форма організації навчально-виховного процесу», «форма організації навчальної діяльності учнів на занятті», «системи навчання».

Розроблено орієнтовну структуру форм організації навчально-виховного процесу в умовах профільної школи, яка містить традиційні й специфічні форми: урок та його інноваційні різновиди; лекція у рамках школи і разом з вищими навчальними закладами; семінар; навчальна екскурсія; навчально-виховний комплекс; міжшкільний навчально-виробничий комбінат та ін. Сутність кожної форми навчального заняття значною мірою визначається пріоритетними видами навчально-пізнавальної діяльності учнів чи їх поєднанням, а також особливостями керування цією діяльністю з боку вчителя. Критеріями вибору певної форми організації навчально-виховного процесу є рівень самостійності учнів, який вона передбачає, а також специфічність застосовуваних засобів навчання.

Обґрунтовано, що ефективне застосування системи форм організації навчально-виховного процесу в профільній школі можливе за умови реалізації особистісно-орієнтованого і компетентнісного підходів до навчання в профільній школі; врахування індивідуальних потреб старшокласників та їхнього вибору профілю навчання; використання специфічних форм профільного навчання; розширення існуючих форм організації навчально-виховного процесу завдяки зовнішнім формам (співробітництво з вищими навчальними закладами, міжшкільними навчально-виробничими комбінатами). Визначено, що вибір форм організації навчально-виховного процесу в профільній школі залежить від: а) обраного профілю навчання; б) зв'язків школи з вищими навчальними закладами; в) існування міжшкільних комбінатів; г) обраної мети заняття; д) особливостей обраних спецкурсів та курсів за вибором; е) існуючих традицій у навчальному закладі; є) можливостей навчального закладу (умови регіону, матеріально-технічна база навчального закладу тощо).

Проведено експериментальну апробацію розробленої системи форм організації навчально-виховного процесу в старшій школі: різні типи уроків (бінарні, інтегровані), а також інші, специфічні форми організації навчального процесу (лекція в рамках школи та спільно з вищими навчальними закладами; семінари, робота в групах за різними напрямками, ділові ігри, заняття у навчально-виробничому комбінаті тощо). Запроваджено зворотний зв'язок учнів-старшокласників

з вчителями відносно питань профільного навчання: кількості курсів за вибором, їх наповнюваності, терміну вивчення.

Вивчення сутності поняття форма навчання, різних підходів до його класифікації дало можливість створити сучасну систему, розглянути нові підходи в умовах профільної школи. Апробація розробленої системи форм організації навчально-виховного процесу в умовах профільної школи дає можливість змінити традиційні підходи до організації навчально-виховного процесу в профільній ланці школи і наблизити його до нових вимог сучасності, допомогти старшокласникам у їхньому професійному самовизначенні.

Дидактичні особливості методів навчання у профільній школі

С. П. Бондар, канд. пед. наук

Розробляння процесуальної сторони профільного навчання є основою трансформації методів навчання у сучасних умовах. Для з'ясування дидактичних особливостей методів навчання необхідно проаналізувати головні завдання, які має реалізувати профільне навчання. Це, насамперед, завдання забезпечити поглиблене вивчення циклу споріднених профільних предметів, які визначають певну галузь, тобто опанування системою фундаментальних знань і практичних умінь. Навчання у профільних класах, природно, має певну специфіку порівняно із звичайними, що не може не позначитись на застосуванні методів навчання.

У профільних класах, як і в інших, широко застосовуються *словесні, наочні й практичні* методи навчання. Проте особливості застосування їх різні. Серед словесних методів у профільних класах все поширенішим стає *лекційний метод* як найдієвіший спосіб, що забезпечує прискорений темп навчання, глибше і повніше розкриття явищ, понять, законів і теорій, дає змогу подавати матеріал укрупненими блоками, чим сприяє цілісному сприйманню його, формує в учнів уміння логічно мислити, встановлює причинно-наслідкові зв'язки, готує випускників до напруженої розумової праці, яка їх чекає у майбутньому.

Аналіз шкільної практики показує, що вчителі застосовують лекції епізодично, в основному на початку курсу, розділу, теми. Такі лекції виконують лише одну функцію – інформаційну. Це так звані